

บทที่ ๓

ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร

การเว้นระยะการมีบุตรเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ของครอบครัวที่ตัดสินใจ จะให้กำเนิดบุตรถี่หรือห่างตามใจปรารถนา โดยสอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และ ประสบการณ์ การเลี้ยงดูบุตรที่ผ่านมา (Friedlander, Eisenbach และ Goldscheider 1980:582) ซึ่งจากลักษณะคำอธิบายนี้ จะพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประสบการณ์การ เลี้ยงดูบุตรน่าจะมีอิทธิพลทั้งโดยตรง และโดยอ้อมต่อการเว้นระยะการมีบุตรหรือความคิดเกี่ยวกับ การเว้นระยะการมีบุตร

การศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร และ ความคิดที่จะทำหมัน มีข้อจำกัดบางประการที่ควรจะได้กล่าวถึงก่อนการวิเคราะห์ คือ

๑. การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงความคิดของหัวหน้าครัวเรือนในขณะการสัมภาษณ์ และคำถามที่ใช้ถามเกี่ยวกับความคิดนี้ก็ เป็นคำถามที่เป็นการสมมุติโดยถามดังต่อไปนี้ "สมมติว่าท่าน มีบุตรตามจำนวนที่ต้องการหรือ เกินกว่าจำนวนที่ต้องการแล้ว ท่านและ/หรือภรรยาของท่านคิดจะทำ หมันหรือไม่ และถ้าท่าน เลือกได้ระหว่างการมีบุตรติดต่อกันจนครบตามจำนวนที่ต้องการ กับการ เว้น ระยะการมีบุตรโดยใช้การวางแผนครอบครัว ท่านจะเลือกเอาอย่างใด" ดังนั้น การศึกษานี้จึงทราบ ถึงความคิดในขณะสัมภาษณ์เท่านั้น และในอนาคตอาจเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตามความคิดในขณะ สัมภาษณ์ ก็เชื่อว่าสามารถทำนายหรือนำมาวางแผน เกี่ยวกับประชากรได้พอสมควร

๒. เขตรวมทั้งประเทศ ไม่ใช่เป็นเขตซึ่งเกิดจากการสุ่มตัวอย่างทั้งประเทศ (national sample) โดยตรง ทั้งนี้ด้วยลักษณะของการสุ่มตัวอย่างที่เป็นพิเศษเฉพาะสำหรับ โครงการวิจัยนี้ (ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ ๒) แต่ผู้ศึกษาเชื่อว่าถ้าให้น้ำหนัก (weight) แล้วผล ของเขตรวมทั้งประเทศไม่น่าแตกต่างกันมากนัก

ผลของการวิเคราะห์ส่วนที่ ๑

๑. ตัวกำหนดโดยตรง

อายุและเพศของหัวหน้าครัวเรือน กับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร อายุและเพศ เป็นตัวแปรทางประชากรที่สำคัญตัวหนึ่งที่ได้ถูกนำมาศึกษาในฐานะที่เป็นตัวแปรกำหนดหรือ เป็นตัวแปรอิสระ ตารางที่ ๘ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย (๑๕-๓๔ ปี) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า กล่าวคือ เมื่อดูภาพรวมของประชากรทั้งหมด หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย (๑๕-๓๔ปี) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๗๘.๖ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมาก (๓๕ ปีขึ้นไป) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร ร้อยละ ๗๓.๒ ค่า Q ที่แสดงความสัมพันธ์ทางเนื้อหา (measure of association) ระหว่างตัวแปรทั้งสองอยู่ในระดับต่ำ คือ เท่ากับ ๐.๑๕ และเมื่อพิจารณาจากกลุ่มประชากร ตามระดับของการพัฒนาชุมชน คือ กรุงเทพมหานคร เขตเทศบาลอื่น เขตชนบทพัฒนา และเขตชนบทด้อยพัฒนา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย มีความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากเช่นเดิม ยกเว้นในเขตชนบทพัฒนา ที่อายุไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในความคิดนี้ ความแตกต่างนี้เห็นได้ชัดในเขตเทศบาลอื่น (๑๒.๗) และเขตชนบทด้อยพัฒนา (๗.๖) ซึ่งทั้งสองเขตนี้ อายุมีความสัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรในระดับปานกลาง (เขตเทศบาลอื่น $Q = 0.33$ และเขตชนบทด้อยพัฒนา $Q = 30$)

เพศของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร ตารางที่ ๙ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนชาย คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนหญิง กล่าวคือ โดยภาพรวมของประชากรทั้งประเทศ ร้อยละ ๗๘.๕ ของหัวหน้าครัวเรือนชาย คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรขณะที่หัวหน้าครัวเรือนหญิงคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร ร้อยละ ๗๐.๐ เท่านั้น และเมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยพบว่าในเขตที่พัฒนาแล้ว คือ กรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น หัวหน้าครัวเรือนชายคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า

หัวหน้าครัวเรือนหญิง แต่ความสัมพันธ์ทางเนื้อหาระหว่างตัวแปรทั้งสองยังอยู่ในระดับต่ำ ($Q=0.16$ และ 0.23 ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น ตามลำดับ) ส่วนในเขตชนบท (ชนบทพัฒนา และชนบทกึ่งพัฒนา) กลับพบว่าหัวหน้าครัวเรือนหญิงมีความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนชาย และในเขตชนบทพัฒนา ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองอยู่ในระดับปานกลาง ($Q=0.34$) ดูตารางที่ ๔

จากตารางที่ ๔ และ ๕ นี้ สามารถสรุปได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่าคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ซึ่งยืนยันสมมติฐานข้อที่ ๔ ที่ว่า "หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่าจะมีความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า" ถึงแม้ความสัมพันธ์ทางเนื้อหาจะอยู่ในระดับต่ำ และผันแปรไปตามเขตที่อยู่อาศัย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรนั้น เขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลพอสมควร

ตารางที่ ๔ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือนและเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/อายุ	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดที่จะเว้น	รวม
<u>กรุงเทพมหานคร</u>			
๑๕-๓๔	๗๑.๗ (๑๗๗)	๒๘.๓ (๗๐)	๑๐๐.๐ (๒๔๗)
๓๕ ปีขึ้นไป	๖๕.๗ (๑๓๔)	๓๔.๓ (๗๐)	๑๐๐.๐ (๒๐๔)
รวม	๖๘.๐ (๓๑๑)	๓๒.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๔๕๑)
	$Q = 0.14$		
<u>เทศบาลอื่น</u>			
๑๕-๓๔	๘๑.๐ (๒๓๐)	๑๙.๐ (๕๔)	๑๐๐.๐ (๒๘๔)
๓๕ ปีขึ้นไป	๖๘.๓ (๑๗๗)	๓๑.๗ (๘๒)	๑๐๐.๐ (๒๕๙)
รวม	๗๕.๐ (๔๐๗)	๒๕.๐ (๑๖๖)	๑๐๐.๐ (๕๗๓)
	$Q = 0.33$		

ตารางที่ ๘ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัย (ต่อ)

เขตที่อยู่อาศัย/อายุ	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดที่จะเว้น	รวม
ชนบทพัฒนา			
๑๕-๓๔	๘๐.๕ (๗๔)	๑๙.๖ (๑๘)	๓๓.๒ (๘๒)
๓๕ ปีขึ้นไป	๘๐.๕ (๑๔๙)	๑๙.๕ (๓๖)	๖๖.๘ (๑๘๕)
รวม	๘๐.๕ (๒๒๓)	๑๙.๕ (๕๔)	๑๐๐.๐ (๒๗๗)
	$Q = 0.00$		
ชนบทด้อยพัฒนา			
๑๕-๓๔	๘๙.๐ (๗๓)	- (๙)	๓๒.๓ (๘๒)
๓๕ ปีขึ้นไป	๘๑.๕ (๑๔๐)	๑๘.๖ (๓๒)	๖๗.๗ (๑๗๒)
รวม	๘๓.๙ (๒๑๓)	๑๖.๑ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๒๕๔)
	$Q = 0.30$		
ทั้งประเทศ ๑/			
๑๕-๓๔	๗๘.๖ (๕๕๔)	๒๑.๔ (๑๕๑)	๔๖.๒ (๗๐๕)
๓๕ ปีขึ้นไป	๗๓.๒ (๖๐๐)	๒๖.๘ (๒๒๐)	๕๓.๘ (๘๒๐)
รวม	๗๕.๗ (๑๑๕๔)	๒๔.๓ (๓๗๑)	๑๐๐.๐ (๑๕๒๕)
	$Q = 0.15$		

หมายเหตุ ๑/ ไม่ได้มีการให้น้ำหนัก ผู้ศึกษาเสนอเพื่อให้เห็นภาพรวม ซึ่งอาจจะมีการคลาดเคลื่อนได้ เพราะการสุ่มตัวอย่างไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาในระดับรวมทั้งประเทศ และหมายเหตุนี้ใช้ได้กับตารางที่ ๘-๓๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามเพศของหัวหน้าครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/ เพศ	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดจะเว้น	รวม
<u>กรุงเทพมหานคร</u>			
ชาย	๗๒.๗ (๑๗๑)	๒๗.๓ (๖๖)	๑๐๐.๐ (๒๓๗)
หญิง	๖๕.๔ (๑๔๐)	๓๔.๖ (๗๔)	๑๐๐.๐ (๒๑๔)
รวม	๖๙.๐ (๓๑๑)	๓๑.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๔๕๑)
	$Q = 0.16$		
<u>เทศบาลอื่น</u>			
ชาย	๗๘.๙ (๒๓๒)	๒๑.๑ (๖๒)	๑๐๐.๐ (๒๙๔)
หญิง	๗๐.๓ (๑๗๔)	๒๙.๗ (๗๔)	๑๐๐.๐ (๒๔๘)
รวม	๗๕.๐ (๔๐๖)	๒๕.๐ (๑๓๖)	๑๐๐.๐ (๕๔๒)
	$Q = 0.23$		
<u>ชนบทพัฒนา</u>			
ชาย	๗๙.๖ (๑๙๙)	๒๐.๔ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๒๕๐)
หญิง	๘๘.๙ (๒๔)	- (๓)	๑๐๐.๐ (๒๗)
รวม	๘๐.๕ (๒๒๓)	๑๙.๕ (๕๔)	๑๐๐.๐ (๒๗๗)
	$Q = 0.34$		
<u>ชนบทด้อยพัฒนา</u>			
ชาย	๘๓.๕ (๑๙๒)	๑๖.๕ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๒๓๐)
หญิง	๘๗.๕ (๒๑)	- (๓)	๑๐๐.๐ (๒๔)
รวม	๘๓.๙ (๒๑๓)	๑๖.๑ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๒๕๔)
	$Q = 0.16$		
<u>ทั้งประเทศ</u>			
ชาย	๗๘.๕ (๗๙๔)	๒๑.๕ (๒๑๗)	๑๐๐.๐ (๑๐๑๑)
หญิง	๗๐.๐ (๓๖๐)	๓๐.๐ (๑๕๔)	๑๐๐.๐ (๕๑๔)
รวม	๗๕.๗ (๑๑๕๔)	๒๕.๓ (๓๗๑)	๑๐๐.๐ (๑๕๒๕)
	$Q = 0.22$		

จำนวนบุตรที่ต้องการกับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร ในกรอบของการวิเคราะห์และสมมติฐานเพื่อการศึกษาได้กำหนดให้จำนวนบุตรที่มีอยู่จริง เป็นตัวแปรอิสระเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการในด้านของการลงรหัสข้อมูลทำให้ไม่สามารถนำเอาจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงมาทำการการศึกษาได้ จึงได้กำหนดให้จำนวนบุตรที่ต้องการเป็นตัวแปรอิสระแทน

ตารางที่ ๑๐ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่ต้องการกับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรพบว่า โดยภาพรวมทั้งประเทศ จำนวนบุตรที่ต้องการของหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรเลย แต่เมื่อพิจารณาตามรายเขตที่อยู่อาศัย กลับพบความสัมพันธ์ที่แตกต่างและไม่สอดคล้องกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในเขตกรุงเทพมหานคร หัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการบุตรน้อย (๐-๒ คน) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการบุตรมาก (๓ คนขึ้นไป) ซึ่งมีความแตกต่างเท่ากับร้อยละ ๕.๒ (๗๑.๗-๖๖.๕) ในเขตเทศบาลอื่น หัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการบุตรน้อย (๐-๒ คน) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการบุตรมาก (๓ คนขึ้นไป) ถึงร้อยละ ๕.๗ (๘๐.๘-๗๑.๑) และเมื่อพิจารณาในชนบทก็พบความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนเดียวกันกับเขตเมือง กล่าวคือ เขตชนบทพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการบุตรน้อย (๐-๒ คน) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำกว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการบุตรมาก (๓ คนขึ้นไป) ซึ่งสอดคล้องกับเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตชนบทด้อยพัฒนา รูปแบบของความสัมพันธ์สอดคล้องกับเขตเทศบาลอื่นและความสัมพันธ์ทางเนื้อหาของทั้ง ๔ เขตอยู่ในระดับต่ำ

ผลจากตารางที่ ๑๐ พบว่าในระดับรวม จำนวนบุตรที่ต้องการไม่มีอิทธิพลต่อความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร แต่มีอิทธิพลมากที่สุด ในเขตเทศบาลอื่น และรองลงมาได้แก่ ชนบทพัฒนา ชนบทด้อยพัฒนา และต่ำสุดในกรุงเทพมหานคร สำหรับทิศทางของความสัมพันธ์นั้น ก็ขึ้นอยู่กับเขตที่อยู่อาศัยนั่นคือ ในชนบทพัฒนา และกรุงเทพมหานคร ผู้ที่ต้องการมีบุตรมากกว่า ต้องการจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ในทางตรงกันข้าม หัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลอื่นๆ และเขตชนบทด้อยพัฒนา ผู้ที่ต้องการมีบุตรน้อยกลับต้องการเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า

ตารางที่ ๑๐ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามจำนวนบุตรที่ต้องการ ของหัวหน้าครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/ จำนวนบุตรที่ต้องการ	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดที่จะเว้น	รวม
กรุงเทพมหานคร			
๐-๒	๖๖.๕ (๑๕๑)	๓๓.๕ (๗๖)	๕๑.๗ (๒๒๗)
๓ คน ขึ้นไป	๗๑.๗ (๑๕๒)	๒๘.๓ (๖๐)	๕๘.๓ (๒๑๒)
รวม	๖๘.๐ (๓๐๓)	๓๑.๐ (๑๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๓๙)
	$Q = 0.12$		
เทศบาลอื่น			
๐-๒	๘๐.๘ (๑๘๙)	๑๙.๒ (๔๕)	๕๔.๐ (๒๓๔)
๓ คน ขึ้นไป	๗๑.๑ (๒๑๒)	๒๘.๙ (๘๖)	๕๖.๐ (๒๙๘)
รวม	๗๕.๔ (๔๐๑)	๒๔.๖ (๑๓๑)	๑๐๐.๐ (๕๓๒)
	$Q = 0.26$		
ชนบทพัฒนา			
๐-๒	๗๗.๕ (๑๐๐)	๒๒.๕ (๒๙)	๕๗.๓ (๑๒๙)
๓ คน ขึ้นไป	๘๔.๐ (๑๒๑)	๑๖.๐ (๒๓)	๕๒.๗ (๑๔๔)
รวม	๘๑.๐ (๒๒๑)	๑๙.๐ (๕๒)	๑๐๐.๐ (๒๗๓)
	$Q = 0.21$		
ชนบทค่อยพัฒนา			
๐-๒	๘๖.๓ (๖๙)	๑๓.๘ (๑๑)	๓๒.๐ (๘๐)
๓ คน ขึ้นไป	๘๒.๔ (๑๔๐)	๑๗.๖ (๓๐)	๖๘.๐ (๑๗๐)
รวม	๘๓.๖ (๒๐๙)	๑๖.๔ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๒๕๐)
	$Q = 0.15$		
ทั้งประเทศ			
๐-๒	๗๖.๐ (๕๐๙)	๒๔.๐ (๑๖๑)	๕๔.๘ (๖๗๐)
๓ คน ขึ้นไป	๗๕.๘ (๖๒๕)	๒๔.๒ (๑๙๙)	๕๕.๒ (๘๒๔)
รวม	๗๕.๙ (๑๑๓๔)	๒๔.๑ (๓๖๐)	๑๐๐.๐ (๑๔๙๔)
	$Q = 0.00$		

การใช้การวางแผนครอบครัวกับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จุดมุ่งหมาย

สำคัญของ การวางแผนครอบครัวคือ การวางแผนเพื่อกำหนดจำนวนบุตร และระยะเวลาของการมีบุตร (ความถี่ห่างของช่วงระยะการมีบุตร) ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ของครอบครัว การวางแผนครอบครัวจึงน่าจะเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร หรือหยุดการมีบุตร โดยตรง

ตารางที่ ๑๑ และ ๑๒ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้การวางแผนครอบครัว ในปัจจุบัน และวิธีคุมกำเนิดที่ใช้ กับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร พบว่าการใช้การวางแผนครอบครัว กับความคิดเกี่ยวกับกรเว้นระยะการมีบุตรมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก หรือแทบจะไม่มี ความสัมพันธ์กันเลย กล่าวคือ โดยภาพรวมของทั้งประเทศ หัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัว และไม่ใช้การวางแผนครอบครัว คิดจะเว้นระยะการมีบุตร ร้อยละ ๗๕.๗ และ ๗๕.๔ ตามลำดับ และค่า Q ที่แสดงความสัมพันธ์ทางเนื้อหาเท่ากับ 0.01 และเมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยก็พบว่า การใช้การวางแผนครอบครัวกับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรมีความสัมพันธ์กันในระดับอย่างมาก ในทุกเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่าการใช้การวางแผนครอบครัว ยังมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเว้นระยะการมีบุตรอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ และ ศิษิต ศิษิกษ์เทพสมบัติ ที่ว่า การใช้การวางแผนครอบครัวในหมู่สตรีของเขตชนบท เพื่อเว้นระยะการมีบุตรแทบจะไม่มีเลย (อ้างแล้ว ๒๕๑๘:๒๔)

อย่างไรก็ตาม Knodel. John, Apichat Chamrathirong, Napaporn Chayovan และ Nibhon Debavalya ได้อาศัยข้อมูลจากหลายแหล่งของประเทศไทยในรอบ ๑๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๒๔) พบว่า สตรีในวัยเจริญพันธุ์ที่แต่งงานแล้วใช้การวางแผนครอบครัว เพื่อเว้นระยะการมีบุตรมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งสามารถดูได้จาก การสำรวจสถานะคุมกำเนิดรอบที่ ๒ (CPG 2) พบว่าสี่ในสิบของคู่สมรสที่ยังคงต้องการมีบุตรเพิ่มอีก ใช้การวางแผนครอบครัวเพื่อการเว้นระยะการมีบุตรโดยเฉพาะ นอกจากนั้นการศึกษาดังกล่าว ได้สรุปการสำรวจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ (NES 1980) ซึ่งถามโดยตรงถึง การใช้การวางแผนครอบครัว เพื่อการเว้นระยะการมีบุตรหรือหยุดการมีบุตร พบว่า ร้อยละ ๗๐ ตอบว่าใช้การวางแผนครอบครัวเพื่อหยุดการมีบุตร และร้อยละ ๒๖ ใช้เพื่อเว้นระยะการมีบุตร (Knodel. John et all, 1982: 116)

ดังนั้น ผลจากการศึกษานี้ กับผลการวิจัยที่อ้างจึงยังไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้อาจจะเป็น
เนื่องมาจาก ลักษณะของคำถาม หน่วยของการวิเคราะห์ก็เป็นได้

วิธีการวางแผนครอบครัวที่ใช้ยู่หรือวิธีคุมกำเนิดที่ใช้ โดยภาพรวมทั้งประเทศ พบ
ว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส ที่ใช้การวางแผนครอบครัว แบบชั่วคราว คิดที่จะเว้นระยะการ
มีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือน (หรือคู่สมรส) ที่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวแบบถาวร แต่ไม่
มากนัก กล่าวคือร้อยละ ๕.๒ (๗๘.๕-๗๓.๓) และความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการวางแผนครอบครัว
ที่ใช้กับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรอยู่ในระดับต่ำ ($Q = 0.14$) เมื่อดูความสัมพันธ์
ระหว่างตัวแปรทั้งสองตามเขตต่างๆ พบว่า ในเขตเมือง คือ กรุงเทพมหานครและเขตเทศบาลอื่น
หัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัวแบบชั่วคราวคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ขณะที่
เขตชนบททั้งเขตชนบทพัฒนา และชนบทด้อยพัฒนา กลับพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบ
ครัวแบบถาวร คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ซึ่งข้อค้นพบนี้ นำไปสู่คำถามที่ว่า หัวหน้าครัวเรือน
ในเขตชนบทยังไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการวางแผนครอบครัวอย่างนั้นหรือ โดยทั่วไปแล้วการ
วางแผนครอบครัวแบบชั่วคราวจะใช้ในจุดมุ่งหมายเพื่อการเว้นระยะถี่หรือห่างของการมีบุตร หรือ
หยุดมีบุตร ส่วนวิธีถาวรจะใช้เพื่อหยุดการมีบุตร ดังนั้นข้อค้นพบนี้จึงอาจทำให้สรุปได้ว่า หัวหน้า
ครัวเรือนในเขตชนบทยังเข้าใจการวางแผนครอบครัวไม่ถูกต้อง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจาก หัวหน้า
ครัวเรือน (ที่ถูกสัมภาษณ์) ในเขตชนบทถึงร้อยละ ๘๐.๕ เป็นผู้ชาย และผู้ชายยังไม่ค่อยสนใจ
การวางแผนครอบครัวอย่างลึกซึ้ง เพราะตัวเองไม่จำเป็นต้องปฏิบัติก็ได้ และภาระของการ
วางแผนครอบครัวมักจะถูกเป็นภาระของผู้หญิง

จากตารางที่ ๑๑ และ ๑๒ อาจสรุปได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผน
ครอบครัว และใช้แบบชั่วคราว คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช้หรือใช้
การวางแผนครอบครัวแบบถาวร แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองอยู่ในระดับต่ำ และ ขนาด
ของความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับเขตที่อยู่อาศัย

ตารางที่ ๑๑ ร้อยละ ของความคิด เกี่ยวกับการ เว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามการใช้การวางแผนครอบครัว และ เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/การใช้ การวางแผนครอบครัว	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดจะเว้น	รวม
<u>กรุงเทพมหานคร</u>			
ใช้	๗๓.๔ (๑๓๐)	๒๖.๖ (๔๗)	๖๔.๘ (๑๗๗)
ไม่ใช้	๖๙.๘ (๖๗)	๓๐.๒ (๒๙)	๓๕.๒ (๙๖)
รวม	๗๒.๒ (๑๙๗)	๒๗.๘ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๒๗๓)
	$Q = 0.09$		
<u>เทศบาลอื่น</u>			
ใช้	๗๑.๑ (๑๔๓)	๒๘.๙ (๕๘)	๕๓.๕ (๒๐๑)
ไม่ใช้	๗๓.๗ (๑๒๙)	๒๖.๓ (๔๖)	๕๖.๕ (๑๗๕)
รวม	๗๒.๓ (๒๗๒)	๒๗.๗ (๑๐๔)	๑๐๐.๐ (๓๗๖)
	$Q = 0.06$		
<u>ชนบทพัฒนา</u>			
ใช้	๘๑.๐ (๙๔)	๑๙.๐ (๒๒)	๕๔.๒ (๑๑๖)
ไม่ใช้	๗๗.๖ (๗๖)	๒๒.๔ (๒๒)	๕๕.๘ (๙๘)
รวม	๗๙.๔ (๑๗๐)	๒๐.๖ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๒๑๔)
	$Q = 0.11$		
<u>ชนบทด้อยพัฒนา</u>			
ใช้	๘๔.๓ (๗๐)	๑๕.๗ (๑๓)	๓๙.๗ (๘๓)
ไม่ใช้	๘๐.๒ (๑๐๑)	๑๙.๘ (๒๕)	๖๐.๓ (๑๒๖)
รวม	๘๑.๘ (๑๗๑)	๑๘.๒ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๒๐๙)
	$Q = 0.14$		
<u>รวมทั้งประเทศ</u>			
ใช้	๗๕.๗ (๔๓๗)	๒๔.๓ (๑๔๐)	๕๓.๘ (๕๗๗)
ไม่ใช้	๗๕.๔ (๓๗๓)	๒๔.๖ (๑๒๒)	๕๖.๒ (๔๙๕)
รวม	๗๕.๖ (๘๑๐)	๒๔.๔ (๒๖๒)	๑๐๐.๐ (๑๐๗๒)
	$Q = 0.01$		

ตารางที่ ๑๒ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามวิธีการวางแผน
ครอบครัวที่ใช้ และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/วิธีการวางแผนครอบครัวที่ใช้	คิดที่จะ เว้น	ไม่คิดจะ เว้น	รวม
กรุงเทพมหานคร			
วิธีชั่วคราว	๗๔.๐ (๕๗)	๒๖.๐ (๒๐)	๔๓.๘ (๗๗)
วิธีถาวร *	๗๒.๗ (๗๒)	๒๗.๓ (๒๗)	๕๖.๓ (๙๙)
รวม	๗๓.๓ (๑๒๙)	๒๖.๗ (๔๗)	๑๐๐.๐ (๑๗๖)
	$Q = 0.03$		
เทศบาลอื่น			
วิธีชั่วคราว	๘๐.๒ (๗๓)	๑๙.๘ (๑๘)	๔๕.๓ (๙๑)
วิธีถาวร *	๖๓.๖ (๗๐)	๓๖.๔ (๔๐)	๕๕.๗ (๑๑๐)
รวม	๗๑.๑ (๑๔๓)	๒๘.๙ (๕๘)	๑๐๐.๐ (๒๐๑)
	$Q = 0.40$		
ชนบทพัฒนา			
วิธีชั่วคราว	๗๗.๘ (๓๕)	๒๒.๒ (๑๐)	๓๘.๘ (๔๕)
วิธีถาวร *	๘๓.๑ (๕๙)	๑๖.๙ (๑๒)	๖๑.๒ (๗๑)
รวม	๘๑.๐ (๙๔)	๑๙.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๑๑๖)
	$Q = 0.17$		
ชนบทด้อยพัฒนา			
วิธีชั่วคราว	๘๓.๓ (๔๐)	- (๘)	๕๗.๘ (๔๘)
วิธีถาวร *	๘๕.๗ (๓๐)	- (๕)	๔๒.๒ (๓๕)
รวม	๘๔.๓ (๗๐)	๑๕.๗ (๑๓)	๑๐๐.๐ (๘๓)
	$Q = 0.09$		
ทั้งประเทศ			
วิธีชั่วคราว	๗๘.๕ (๒๐๕)	๒๑.๕ (๕๖)	๔๕.๓ (๒๖๑)
วิธีถาวร *	๗๓.๓ (๒๓๑)	๒๖.๗ (๘๔)	๕๕.๗ (๓๑๕)
รวม	๗๕.๗ (๔๓๖)	๒๔.๓ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๕๗๖)
	$Q = 0.14$		

* วิธีถาวร ได้แก่ การผ่าตัดทำหมันหญิง ผ่าตัดทำหมันชาย และการใส่ห่วงอนามัย (โดยทั่วไปแล้ว ห่วงอนามัย เป็นวิธีคุมกำเนิดกึ่งถาวร)

๒. ตัวกำหนดโดยอ้อม

การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน กับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะ การมีบุตร
 ตารางที่ ๑๓ พบว่า โดยภาพรวมทั้งประเทศ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาดำ (ประถมศึกษา และต่ำกว่า) มีความคิดที่จะ เว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูง (มัธยมศึกษา และสูงกว่า) และมีความสัมพันธ์ทางเนื้อหาในระดับปานกลาง กล่าวคือ $Q=0.30$ และเมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย ก็พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาดำ (ประถมศึกษา และต่ำกว่า) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าในทุกเขต ยกเว้นในเขตเทศบาลอื่น ที่การศึกษา ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในความคิดที่จะ เว้นระยะการมีบุตร ซึ่งข้อค้นพบนี้เป็นการปฏิเสธ สมมติฐาน ข้อที่ ๑ ที่ว่า "หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า จะมีความคิดที่จะ เว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า"

ตารางที่ ๑๓ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามการศึกษาของ
 หัวหน้าครัวเรือนและ เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย / ระดับการศึกษา	คิดที่จะ เว้น	ไม่คิดจะ เว้น	รวม
<u>กรุงเทพมหานคร</u>			
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	๗๑.๑ (๑๘๐)	๒๘.๙ (๗๓)	๙๖.๙ (๒๕๓)
มัธยมศึกษาและสูงกว่า	๖๖.๑ (๑๒๗)	๓๓.๙ (๖๕)	๙๓.๑ (๑๙๒)
รวม	๖๙.๐ (๓๐๗)	๓๑.๐ (๑๓๘)	๑๐๐.๐ (๔๔๕)

$$Q = 0.16$$

เทศบาลอื่น

ประถมศึกษาและต่ำกว่า	๗๕.๒ (๒๒๔)	๒๔.๘ (๗๔)	๙๙.๓ (๒๙๘)
มัธยมศึกษาและสูงกว่า	๗๕.๗ (๑๘๐)	๒๔.๓ (๖๑)	๙๙.๗ (๒๔๑)
รวม	๗๕.๐ (๔๐๔)	๒๕.๐ (๑๓๕)	๑๐๐.๐ (๕๓๙)

$$Q = 0.01$$

ตารางที่ ๑๓ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามการศึกษาของ
หัวหน้าครัวเรือนและเขตที่อยู่อาศัย (ต่อ)

เขตที่อยู่อาศัย/ระดับการศึกษา	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดจะเว้น	รวม
ชนบทพัฒนา			
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	๘๑.๕(๒๑๒)	๑๘.๑(๔๗)	๙๙.๖(๒๕๙)
มัธยมศึกษาและสูงกว่า	๖๔.๗(๑๑)	- (๖)	๖๖.๗(๑๗)
รวม	๘๐.๘(๒๒๓)	๑๘.๒(๕๓)	๑๐๐.๐(๒๗๖)
	$Q = 0.42$		
ชนบทด้อยพัฒนา			
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	๘๓.๗(๒๐๖)	๑๖.๓(๔๐)	๙๙.๐(๒๔๖)
มัธยมศึกษาและสูงกว่า	- (๔)	- (๑)	- (๕)
รวม	๘๓.๗(๒๑๐)	๑๖.๓(๔๑)	๑๐๐.๐(๒๕๑)
	$Q = 0.13$		
ทั้งประเทศ			
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	๗๗.๘(๑๐๕๖)	๒๒.๒(๒๓๔)	๙๙.๙(๑๐๕๖)
มัธยมศึกษาและสูงกว่า	๗๐.๘(๓๒๒)	๒๙.๒(๑๓๓)	๑๐๐.๐(๔๕๕)
รวม	๗๕.๗(๑๑๔๔)	๒๕.๓(๓๖๗)	๑๐๐.๐(๑๕๑๑)
	$Q = 0.30$		

*

อาชีพ สถานภาพการทำงาน และรายได้ กับความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร

ผลจาก ตารางที่ ๑๔ พบว่า ในภาพรวมของประชากรทั้งประเทศ หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร สูงกว่า อาชีพอื่นๆ ถึงร้อยละ ๑๐.๕ (หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพอื่น คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๘๒.๘ และ ๗๒.๓ ตามลำดับ) และอาชีพมีความสัมพันธ์กับความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรในระดับปานกลาง ($Q = 0.30$) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่า ไม่ได้มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ในเขตชนบทพัฒนาหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ขณะที่เขตชนบทด้อยพัฒนา กลับเป็นตรงกันข้าม และความสัมพันธ์ของทั้งสองตัวแปร ในสองเขตนี้ อยู่ในระดับปานกลาง ($Q = 0.33$)

ในด้านสถานภาพการทำงาน ซึ่งเป็นตัวชี้ถึงลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการงาน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานของตนเอง (ได้แก่กลุ่มที่ทำงานของตนเอง นายจ้าง และทำงานของครอบครัวโดยได้รับหรือไม่ได้รับค่าจ้าง) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานเป็นข้าราชการ ลูกจ้างรัฐบาล และลูกจ้างเอกชน ร้อยละ ๔.๓ และ $Q = 0.12$ เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่าความสัมพันธ์ ระหว่างสถานภาพการทำงานกับความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรไม่ได้สอดคล้องกันตามระดับของการพัฒนาชุมชน กล่าวคือ เขตกรุงเทพมหานคร และเขตชนบทพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานของตนเองคิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ขณะที่เขตเทศบาลอื่น และเขตชนบทด้อยพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างเอกชน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า ดูตารางที่ ๑๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๔ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามอาชีพ ของหัวหน้า
ครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/อาชีพ	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดจะเว้น	รวม
กรุงเทพมหานคร			
เกษตรกร	- (๒)	- (๑)	- (๓)
ไม่ใช่เกษตรกร	๖๕.๐(๓๐๕)	๓๑.๐(๑๓๕)	๙๖.๐(๔๔๐)
รวม	๖๕.๐(๓๑๑)	๓๑.๐(๑๔๐)	๑๐๐.๐(๔๕๑)
	$Q = 0.05$		
เทศบาลอื่น			
เกษตรกร	- (๓)	-	- (๓)
ไม่ใช่เกษตรกร	๗๔.๘(๔๐๔)	๒๕.๐(๑๓๖)	๙๙.๘(๕๔๐)
รวม	๗๔.๘(๔๐๗)	๒๕.๐(๑๓๖)	๑๐๐.๐(๕๔๓)
ชนบทพัฒนา			
เกษตรกร	๘๒.๑(๑๙๓)	๑๗.๙(๔๒)	๑๐๐.๐(๒๓๕)
ไม่ใช่เกษตรกร	๗๐.๐(๒๘)	๓๐.๐(๑๒)	๑๐๐.๐(๔๐)
รวม	๘๐.๔(๒๒๑)	๑๙.๖(๕๔)	๑๐๐.๐(๒๗๕)
	$Q = 0.33$		
ชนบทด้อยพัฒนา			
เกษตรกร	๘๓.๔(๒๐๑)	๑๖.๖(๔๐)	๑๐๐.๐(๒๔๑)
ไม่ใช่เกษตรกร	๕๐.๕(๑๐)	- (๑)	๕๐.๕(๑๑)
รวม	๘๓.๗(๒๑๑)	๑๖.๓(๔๑)	๑๐๐.๐(๒๕๒)
	$Q = 0.33$		
ทั้งประเทศ			
เกษตรกร	๘๒.๘(๓๙๕)	๑๗.๒(๘๓)	๑๐๐.๐(๔๗๘)
ไม่ใช่เกษตรกร	๗๒.๓(๗๕๑)	๒๗.๗(๒๘๘)	๑๐๐.๐(๑๐๓๙)
รวม	๗๕.๖(๑๑๔๖)	๒๒.๔(๓๗๑)	๑๐๐.๐(๑๕๑๗)
	$Q = 0.30$		

ตารางที่ ๑๕ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามสถานภาพการทำงาน
 ของหัวหน้าครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/สถานภาพการทำงาน	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดจะเว้น	รวม
กรุงเทพมหานคร			
ข้าราชการ, ลูกจ้างเอกชน	๖๘.๓(๒๐๙)	๓๑.๗(๙๗)	๖๗.๘(๓๐๖)
ทำงานของตัวเอง	๗๐.๓(๑๐๒)	๒๙.๗(๔๓)	๓๒.๒(๑๔๕)
รวม	๖๙.๐(๓๑๑)	๓๑.๐(๑๔๐)	๑๐๐.๐(๔๕๑)
	$Q = 0.05$		
เทศบาลอื่น			
ข้าราชการ, ลูกจ้างเอกชน	๗๗.๖(๒๓๒)	๒๒.๔(๖๗)	๕๕.๑(๒๙๙)
ทำงานของตัวเอง	๗๑.๗(๑๗๕)	๒๘.๓(๖๙)	๔๔.๙(๒๔๔)
รวม	๗๕.๐(๔๐๗)	๒๕.๐(๑๓๖)	๑๐๐.๐(๕๔๓)
	$Q = 0.15$		
ชนบทพัฒนา			
ข้าราชการ, ลูกจ้างเอกชน	๗๐.๕(๓๑)	๒๙.๕(๑๓)	๑๖.๐(๔๔)
ทำงานของตัวเอง	๘๒.๓(๑๙๐)	๑๗.๗(๔๑)	๘๔.๐(๒๓๑)
รวม	๘๐.๔(๒๒๑)	๑๙.๖(๕๔)	๑๐๐.๐(๒๗๕)
	$Q = 0.32$		
ชนบทด้อยพัฒนา			
ข้าราชการ, ลูกจ้างเอกชน	๙๓.๓(๑๔)	- (๑)	๖.๐(๑๕)
ทำงานของตัวเอง	๘๓.๑(๑๙๗)	๑๖.๙(๔๐)	๙๔.๐(๒๓๗)
รวม	๘๓.๗(๒๑๑)	๑๖.๙(๑๑)	๑๐๐.๐(๒๒๒)
	$Q = 0.52$		
ทั้งประเทศ			
ข้าราชการ, ลูกจ้างเอกชน	๗๓.๒(๔๘๖)	๒๖.๘(๑๗๘)	๔๓.๗(๖๖๔)
ทำงานของตัวเอง	๗๗.๕(๖๖๔)	๒๒.๕(๑๙๓)	๕๖.๓(๘๕๗)
รวม	๗๕.๖(๑๑๕๐)	๒๔.๔(๓๗๑)	๑๐๐.๐(๑๕๒๑)
	$Q = 0.12$		

รายได้เป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งที่บอกความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทอย่างเห็นได้ชัด และคำจำกัดความของรายได้ระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท ก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น รายได้หมายถึง รายได้ของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส ในรอบปีนั้น โดยตามรายได้เป็นเดือน ดังคำถาม "โดยปกติท่านมีรายได้โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ เดือนละเท่าไร (รวมงานหลัก งานรองและรายได้พิเศษอื่นๆ) การวิเคราะห์ได้นำเอารายได้ของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส มารวมกัน แล้วคูณด้วย จำนวน ๑๒ เดือน เพื่อคิดเป็นรายได้อัตโนมัติ ส่วนเขตชนบทพัฒนาและชนบทด้อยพัฒนา รายได้หมายถึงรายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งได้มาจากคำถามที่ว่า "ในช่วงปีที่ผ่านมา ครัวเรือนของท่านมีรายได้โดยเฉลี่ยแล้วประมาณเท่าไร" จากคำถามซึ่งเป็นที่มาของรายได้จะเห็นได้ว่าเขตเมือง (กรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่นๆ) และเขตชนบท (ชนบทพัฒนา และด้อยพัฒนา) มีความแตกต่างกัน ๒ ประการคือบุคคลที่ก่อให้เกิดรายได้ และช่วงเวลาของการมีรายได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ไม่ได้นำเอารายได้ (ที่แท้จริง) มาเป็นตัวกำหนด เพียงแต่ให้รายได้ (ตามตัวเลข) เป็นตัวแทนของการมีรายได้สูง หรือต่ำ เท่านั้น

ตารางที่ ๑๖ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้สูงในทุกเขต ยกเว้นในเขตชนบทพัฒนา ที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้สูงคิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่า เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง พบว่าในเขตเทศบาลอื่น มีค่า Q สูงสุด คือเท่ากับ ๐.๒๘ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางเนื้อหาในระดับต่ำ แสดงว่ารายได้มีอิทธิพลต่อความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรในระดับต่ำ

ตารางที่ ๑๖ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรจำแนกตามรายได้ และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/ รายได้	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดจะเว้น	รวม
กรุงเทพมหานคร			
๐-๖๐,๐๐๐ บาท	๖๘.๓(๑๗๙)	๓๑.๗(๘๓)	๖๘.๔(๒๖๒)
๖๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๖๔.๕(๗๘)	๓๕.๕(๔๓)	๓๑.๖(๑๒๑)
รวม	๖๗.๑(๒๕๗)	๓๒.๙(๑๒๖)	๑๐๐.๐(๓๘๓)

$$Q = 0.09$$

ตารางที่ ๑๖ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรจำแนกตามรายได้ และเขต
ที่อยู่อาศัย (ต่อ)

เขตที่อยู่อาศัย/รายได้	คิดที่จะเว้น	ไม่คิดที่จะเว้น	รวม
<u>เทศบาลอื่น</u>			
๐-๖๐,๐๐๐ บาท	๗๔.๑(๒๔๖)	๒๑.๙(๖๙)	๙๖.๐(๓๑๕)
๖๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๖๖.๗(๘๘)	๓๓.๓(๔๔)	๑๐๐.๐(๑๓๒)
รวม	๗๔.๗(๓๓๔)	๒๕.๓(๑๑๓)	๑๐๐.๐(๔๔๗)
	$Q = 0.28$		
<u>ชนบทพัฒนา</u>			
๐-๑๐,๐๐๐ บาท	๗๙.๑(๑๒๕)	๒๐.๙(๓๓)	๑๐๐.๐(๑๕๘)
๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๘๒.๙(๙๒)	๑๗.๑(๑๙)	๑๐๐.๐(๑๑๑)
รวม	๘๐.๗(๒๑๗)	๑๙.๓(๕๒)	๑๐๐.๐(๒๖๙)
	$Q = 0.12$		
<u>ชนบทด้อยพัฒนา</u>			
๐-๑๐,๐๐๐ บาท	๘๔.๙(๑๖๓)	๑๕.๑(๒๙)	๑๐๐.๐(๑๙๒)
๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๗๙.๒(๓๘)	๒๐.๘(๑๐)	๑๐๐.๐(๔๘)
รวม	๘๓.๘(๒๐๑)	๑๖.๒(๓๙)	๑๐๐.๐(๒๔๐)
	$Q = 0.19$		

ตัวแปรอิสระอีกตัวหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ระดับความทันสมัยของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งระดับความทันสมัยได้มาจาก คำถามที่ว่า "ท่านและ/หรือคู่สมรสมีสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่" (เขตเมือง) และ "ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนของท่านมีสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่" (เขตชนบท) ในเขตเมืองมีคำตอบให้กตามสิ่งของที่มีรวม ๑๔ รายการ โดยมีรถยนต์หนึ่ง มีราคาสูงสุด พัดลม และเตารีดไฟฟ้ามีราคาต่ำที่สุด ในเขตชนบทมีคำตอบให้กตามสิ่งของที่มีรวม ๑๗ รายการ โดยมี รถยนต์หนึ่ง มีราคาสูงสุด และกระติกน้ำร้อนหรือน้ำเย็นมีราคาต่ำสุด ในการคำนวณได้นำเอารายการที่ตอบว่ามีทุกรายการมารวมกัน แล้วแบ่งระดับออกเป็น มีสิ่งของ ๐-๕ รายการ (น้อย) ซึ่งแสดงว่ามีระดับความทันสมัยต่ำ และ ๖ รายการขึ้นไป (สูง) ซึ่งแสดงว่ามีระดับความทันสมัยสูง การคำนวณไม่ได้คำนึง

ถึงราคาสິงของที่มีและตั้งอยู่บนข้อสมมติที่ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีสิงของจํานวนมากกว่า ก็นํ้าจะมีสิงของที่ตํ่ากว่าหรือมีราคาสูงกว่ารวมอยู่ และคลุมไปถึงการมีสิงของที่มีราคาตํ่ากว่าด้วย เช่น ถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีรถยนต์หนึ่ง ก็ควรจะมี โทรทัศน์ วิทยุ นาฬิกา รวมอยู่ด้วย เป็นต้น

ตารางที่ ๑๔ พบว่า โดยภาพรวมทั้งประเทศ ระดับความทันสมัยก่อให้เกิดความแตกต่างใน เรื่องความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับความทันสมัยตํ่า(มีสิงของเหล่านั้น ๐-๕ รายการ)คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๘๐.๑ ขณะที่ หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับความทันสมัยสูง (มีสิงของตั้งแต่ ๖ รายการขึ้นไป) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๗๐.๘ และเมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับความทันสมัยตํ่าคิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าในทุกเขต ดูตารางที่ ๑๗

ตารางที่ ๑๗ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จํานกตามระดับความทันสมัย และ เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย /ระดับความทันสมัย	คิดที่จะ เว้น	ไม่คิดจะ เว้น	รวม
กรุงเทพมหานคร			
๐-๕ รายการ -	๗๕.๓ (๑๒๘)	๒๔.๗ (๔๒)	๓๗.๕ (๑๗๐)
๖ รายการขึ้นไป	๖๕.๑ (๑๘๑)	๓๔.๙ (๙๗)	๖๒.๑ (๒๗๘)
รวม	๖๙.๐ (๓๐๙)	๓๑.๐ (๑๓๙)	๑๐๐.๐ (๔๔๘)
	$Q = 0.24$		

เทศบาลอื่น			
๐-๕ รายการ	๗๙.๐ (๑๕๔)	๒๑.๐ (๔๑)	๓๖.๐ (๑๙๕)
๖ รายการขึ้นไป	๗๒.๘ (๒๕๒)	๒๗.๒ (๙๔)	๖๔.๐ (๓๔๖)
รวม	๗๕.๐ (๔๐๖)	๒๕.๐ (๑๓๕)	๑๐๐.๐ (๕๔๑)
	$Q = 0.17$		

ชนบทพัฒนา			
๐-๕ รายการ	๘๐.๘ (๑๗๒)	๑๙.๒ (๔๑)	๗๖.๕ (๒๑๓)
๖ รายการขึ้นไป	๗๙.๗ (๒๕๑)	๒๐.๓ (๑๓)	๒๓.๑ (๖๔)
รวม	๘๐.๕ (๒๒๓)	๑๙.๕ (๕๔)	๑๐๐.๐ (๒๗๗)
	$Q = 0.03$		

ตารางที่ ๑๗ ร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร จำแนกตามระดับความทันสมัย และเขตที่อยู่อาศัย (ต่อ)

เขตที่อยู่อาศัย/ระดับความทันสมัย	คิดที่จะ เว้น	ไม่คิดที่จะ เว้น	รวม
ชนบทด้อยพัฒนา			
๐-๕ รายการ	๘๔.๑(๑๙๐)	๑๕.๙(๓๖)	๘๙.๐(๒๒๖)
๖ รายการขึ้นไป	๘๒.๑(๒๓)	- (๕)	๑๑.๐(๒๘)
รวม	๘๓.๙(๒๑๓)	๑๖.๑(๔๑)	๑๐๐.๐(๒๕๔)
	$Q = 0.07$		
ทั้งประเทศ			
๐-๕ รายการ	๘๐.๑(๖๔๔)	๑๙.๙(๑๖๐)	๘๒.๙(๘๐๔)
๖ รายการขึ้นไป	๗๐.๘(๕๐๗)	๒๙.๒(๒๐๙)	๘๗.๑(๗๑๖)
รวม	๗๕.๗(๑๑๕๑)	๒๔.๓(๓๖๙)	๑๐๐.๐(๑๕๒๐)
	$Q = 0.25$		

การวิเคราะห์ในส่วนที่ ๒

การวิเคราะห์ในส่วนที่สองเป็นการพิจารณาผลของตัวแปรอิสระ ๒ ตัว ในรูปของ Typology นั่นคือ คู่ของตัวแปรอิสระในลักษณะสอดคล้องกัน เช่น อายุกับจำนวนบุตรที่ต้องการ เป็นต้น การวิเคราะห์ในลักษณะนี้จะช่วยให้ทราบลักษณะของหัวหน้าครัวเรือนมากยิ่งขึ้น นั่นคือ นอกจากจะทราบผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้ว ยังสามารถทราบผลรวม (combined effect) ของตัวแปรอิสระทั้งสองได้ด้วย อันจะเป็นการให้ข่าวสารที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในรูป Typology analysis ที่สำคัญคือ

๑. ต้องการศึกษาว่า หัวหน้าครัวเรือนมีลักษณะอย่างไรที่มีความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรสูงสุดและต่ำสุด

๒. เพื่อดูผลรวมตัวของตัวแปรอิสระ ๒ ตัว (ซึ่งในการคำนวณได้จัดทิศทางของตัวแปรอิสระแล้ว) ที่มีต่อตัวแปรตามในลักษณะของ เส้นทแยงมุม โดยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ข้างต้น เช่น หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย ต้องการมีลูกน้อยคิดที่จะ เว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากและต้องการมีลูกมาก เป็นต้น

ตารางที่ ๑๘ แสดงถึงความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของผลรวม ของอายุ และจำนวนบุตร ที่ต้องการของหัวหน้าครัวเรือน ที่มีต่อความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตร โดยภาพรวมทั้ง ประเทศ พบว่า หัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๔ ปี และต้องการมีบุตร ๐-๑ คน คิดที่จะเว้นระยะ การมีบุตรสูงที่สุด คือร้อยละ ๔๔.๑ และหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป และต้องการมีบุตร ๐-๑ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือ ร้อยละ ๔๓.๓ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผลรวม ของอายุและจำนวนบุตรที่ต้องการพบว่า มีความสัมพันธ์ในทางลบ หรือ เชิงกลับกันกับความคิดที่จะ เว้นระยะการมีบุตร กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี และต้องการบุตร ๐-๑ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร ร้อยละ ๔๐.๐ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ ๓๐-๓๔ ปี ต้องการบุตร ๒ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๗๕.๖ หัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๔ ปี ต้องการบุตร ๓-๔ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร ร้อยละ ๗๑.๖ และหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมาก (๕๐ ปี และมากกว่า) ต้องการบุตรมาก (๕ คน และมากกว่า) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๗๕.๕

เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย เขตกรุงเทพมหานคร พบว่าหัวหน้าครัวเรือน อายุ ๓๐-๓๔ ปี ต้องการบุตร ๓-๔ คน คิดที่จะเว้นระยะ สูงที่สุด คือ ร้อยละ ๘๐.๔ และหัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๔ ปี ต้องการบุตร ๒ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุดคือ ร้อยละ ๕๒.๕ ในด้าน ผลรวมของอายุและจำนวนบุตรที่ต้องการของหัวหน้าครัวเรือน พบว่ามีความสัมพันธ์กับความคิดที่จะ เว้นระยะการมีบุตร ในแบบแผนเดียวกัน กับภาพรวมทั้งประเทศ กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ น้อย และต้องการบุตร จำนวนน้อยคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูง และอัตราส่วนของความคิดฯ จะ ลดลงเมื่ออายุมากขึ้นและต้องการบุตรมากขึ้น เช่น หัวหน้าครัวเรือน อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี ต้องการบุตร ๑ คน และน้อยกว่า คิดจะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๗๕.๐ หัวหน้าครัวเรือนอายุ ๓๐-๓๔ ปี ต้อง การบุตร ๒ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๖๗.๘ และหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๔๐-๔๔ ปี ต้อง การมีบุตร ๓-๔ คน คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรร้อยละ ๖๔.๐

เขตเทศบาลอื่น พบว่า หัวหน้าครัวเรือน อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี ต้องการบุตร ๒ คน คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงที่สุดคือร้อยละ ๘๕.๒ หัวหน้าครัวเรือน อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี ต้องการบุตร ๕ คน และมากกว่า คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือร้อยละ ๕๐.๐ และเมื่อพิจารณาในด้านผลรวม ของอายุและจำนวนบุตรที่ต้องการของหัวหน้าครัว เรือนพบว่ามีความสัมพันธ์กับความคิดที่จะ เว้นระยะ การมีบุตรในแบบแผน เดียวกันกับภาพรวมทั้งประเทศ

เขตชนบทพัฒนา . พบว่า หัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๙ ปี ต้องการบุตร ๓-๔ คน คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด คือร้อยละ ๕๐.๓ และหัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๙ ปี ต้องการบุตร ๒ คน คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือร้อยละ ๗๒.๐ ส่วนผลกระทบของตัวแปรอิสระ ๒ ตัว คือ อายุ และจำนวนบุตรที่ต้องการของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร ในแบบแผนเดียวกันกับภาพรวมทั้งประเทศ

เขตชนบทด้อยพัฒนา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนอายุ ๔๐-๔๙ ปี ต้องการบุตร ๒ คน คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด คือ ร้อยละ ๑๐๐.๐ หัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๙ ปี ต้องการบุตร ๕ คน และมากกว่า คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือร้อยละ ๗๓.๗ และยังพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย และต้องการลูกน้อย คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมาก และต้องการลูกมากซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมทั้งประเทศ

ข้อค้นพบนี้สรุปได้ว่า ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตเทศบาลอื่น ชนบทด้อยพัฒนา และรวมทั้งประเทศ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย ต้องการมีบุตรน้อย คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงและความคิดนี้จะลดลง เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากขึ้น และต้องการบุตรมากขึ้นที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหัวหน้าครัวเรือนอายุน้อยและต้องการมีบุตรน้อย เป็นกลุ่มที่ยอมรับค่านิยมการมีบุตรน้อย หรือบรรทัดฐานของการมีบุตรน้อย (small family norm) ได้เร็วกว่า ดังนั้นจึงคิดที่จะควบคุมภาวะเจริญพันธุ์โดยการเว้นระยะการมีบุตรสูงส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากและต้องการบุตรมาก อาจเป็นเพราะไม่เห็นความสำคัญที่จะควบคุมภาวะเจริญพันธุ์ด้วยการเว้นระยะการมีบุตร จึงคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรโดยใช้การวางแผนครอบครัวน้อยลง ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอายุ จำนวนบุตรที่ต้องการ และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/ จำนวนบุตรที่ต้องการ	ต่ำกว่า ๓๐	๓๐-๓๙	๔๐-๔๙	๕๐ ปีขึ้นไป	รวม
<u>กรุงเทพมหานคร</u>					
๐-๑ คน	๗๕.๐ (๑๒)	- (๔)	๑ (๕)	- (๒)	๖๐.๗ (๒๘)
๒	๗๐.๗ (๔๒)	๖๗.๘ (๕๙)	๕๒.๕ (๓๔)	๗๘.๘ (๑๔)	๖๗.๓ (๑๕๕)
๓-๔	๗๖.๔ (๕๕)	๘๐.๕ (๕๖)	๖๔.๐ (๕๐)	๖๔.๐ (๒๕)	๗๒.๖ (๑๘๖)
๕ คนและมากกว่า	- (๕)	- (๕)	๕๓.๘ (๑๓)	- (๔)	๖๕.๔ (๒๖)
รวม	๗๒.๖ (๑๖๔)	๗๑.๑ (๑๒๘)	๕๙.๘ (๑๐๒)	๗๑.๑ (๔๕)	๖๙.๐ (๔๓๘)

ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามอายุ จำนวนบุตรที่ต้องการ และเขตที่อยู่อาศัย (ต่อ)

เขตที่อยู่อาศัย/ จำนวนบุตรที่ต้องการ	ต่ำกว่า ๓๐	๓๐-๓๙	๔๐-๔๙	๕๐ ปีขึ้นไป	รวม
เทศบาลอื่น					
๐-๑ คน	๘๑.๘ (๑๑)	- (๕)	- (๘)	- (๑)	๘๒.๐ (๒๕)
๒	๘๕.๒ (๑๐๑)	๗๗.๖ (๔๙)	๖๙.๖ (๕๖)	๗๖.๙ (๑๓)	๗๙.๔ (๒๐๙)
๓-๔	๘๓.๘ (๗๔)	๗๑.๘ (๗๘)	๖๑.๙ (๖๓)	๗๕.๐ (๒๔)	๗๓.๒ (๒๓๙)
๕ คนและมากกว่า	๕๐.๐ (๑๐)	๖๙.๒ (๑๓)	๖๔.๗ (๑๗)	๖๓.๒ (๑๙)	๖๒.๗ (๕๙)
รวม	๘๒.๗ (๑๙๖)	๗๔.๕ (๑๔๕)	๖๗.๒ (๑๓๔)	๗๑.๙ (๕๗)	๗๕.๔ (๕๓๒)
ชนบทพัฒนา					
๐-๑ คน	- (๒)	- (๒)	- (๓)	- (๗)	๗๘.๖ (๑๕)
๒	๘๓.๓ (๒๐)	๗๔.๓ (๓๕)	๗๒.๐ (๒๕)	๘๐.๐ (๒๕)	๗๗.๔ (๑๑๕)
๓-๔	๘๑.๘ (๑๑)	๘๔.๔ (๕๕)	๙๐.๓ (๓๑)	๘๓.๓ (๓๖)	๘๕.๔ (๑๒๓)
๕ คนและมากกว่า	- (๓)	- (๑)	- (๕)	๗๕.๐ (๑๒)	๗๖.๒ (๒๑)
รวม	๘๒.๖ (๔๖)	๘๐.๗ (๘๓)	๘๒.๘ (๖๔)	๗๘.๘ (๘๐)	๘๑.๐ (๒๗๓)
ชนบทด้อยพัฒนา					
๐-๑ คน	-	- (๒)	- (๑)	- (๕)	- (๘)
๒	๙๐.๕ (๒๑)	๙๕.๒ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๗๗.๘ (๑๘)	๙๐.๓ (๗๒)
๓-๔	๙๕.๐ (๒๐)	๘๒.๘ (๒๙)	๘๔.๔ (๓๒)	๗๕.๘ (๓๓)	๘๓.๓ (๑๑๕)
๕ คนและมากกว่า	- (๓)	๘๐.๐ (๒๕)	๗๓.๗ (๙๙)	๘๔.๒ (๑๙)	๘๐.๔ (๕๖)
รวม	๙๓.๒ (๔๔)	๘๕.๑ (๖๗)	๘๔.๔ (๖๔)	๗๖.๐ (๗๕)	๘๓.๖ (๒๕๐)
ทั้งประเทศ					
๐-๑ คน	๘๐.๐ (๒๕)	๖๑.๑ (๑๘)	๙๕.๑ (๑๗)	๕๓.๓ (๑๕)	๗๓.๓ (๗๕)
๒	๗๙.๙ (๒๔๔)	๗๕.๖ (๑๖๔)	๖๘.๕ (๑๑๗)	๗๘.๖ (๗๐)	๗๖.๓ (๕๙๕)
๓-๔	๘๒.๕ (๑๖๐)	๗๘.๔ (๒๐๘)	๗๑.๖ (๑๗๖)	๗๕.๔ (๑๑๘)	๗๗.๐ (๖๖๒)
๕ คนและมากกว่า	๖๑.๙ (๒๑)	๗๕.๘ (๓๓)	๖๖.๗ (๕๔)	๗๕.๙ (๕๔)	๗๑.๐ (๑๖๒)
รวม	๘๐.๐ (๔๕๐)	๗๖.๔ (๕๒๓)	๗๐.๙ (๓๖๔)	๗๕.๑ (๒๕๗)	๗๕.๙ (๑๔๙๔)

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการใช้การวางแผนครอบครัว ตาราง
ที่ ๑๙ พบว่า โดยภาพรวมทั้งประเทศ การใช้และไม่ใช้การวางแผนครอบครัว ไม่มีอิทธิพลหรือ

ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดที่จะเว้นระยะมีบุตร แต่เมื่อนำเอาอายุมาร่วมพิจารณาด้วย พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย (ต่ำกว่า ๓๐ ปี) และกำลังใช้การวางแผนครอบครัว คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด คือ ร้อยละ ๘๒.๐ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือ หัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัว มีอายุ ๔๐-๔๙ ปี คือร้อยละ ๖๘.๙

เมื่อดูตามเขตที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนจากทุกเขต พบว่าผลรวมของอายุกับการใช้การวางแผนครอบครัว มีอิทธิพลต่อความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรที่ไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เขตกรุงเทพมหานคร หัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัว และมีอายุน้อย (ต่ำกว่า ๓๐ ปี) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด (ร้อยละ ๘๒.๙) ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช้การวางแผนครอบครัว และมีอายุน้อย (ต่ำกว่า ๓๐ ปี) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำสุด (ร้อยละ ๖๐.๗) ขณะที่เขตเทศบาลอื่น ซึ่งเป็นเขตเมือง เช่นกันพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด (ร้อยละ ๘๔.๐) คือหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช้การวางแผนครอบครัว และมีอายุน้อย (ต่ำกว่า ๓๐ ปี) ซึ่งตรงกันข้ามกับเขตกรุงเทพมหานคร

ส่วนในเขตชนบท พบว่าแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างผลรวมของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามไม่แตกต่างไปจากเขตเมืองมากนัก กล่าวคือ เขตชนบทพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนที่คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด (ร้อยละ ๖๐.๐) คือหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช้การวางแผนครอบครัว และมีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี ซึ่งสอดคล้องกับเขตกรุงเทพมหานคร ขณะที่ในเขตชนบทพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้ (ไม่ใช้การวางแผนครอบครัว และมีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี) คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุดคือ ร้อยละ ๑๐๐.๐

ความไม่สอดคล้องของผลที่ได้ระหว่างเขตเมืองด้วยกัน คือ กรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น และชนบทด้วยกันได้แก่ ชนบทพัฒนาและชนบทด้อยพัฒนา ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการวางแผนครอบครัวไม่ถูกต้อง หรืออาจเกิดจาก ความไม่เข้าใจในความหมายของการเว้นระยะการมีบุตร โดยการวางแผนครอบครัวก็เป็นไปได้ (โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนโสด)

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำเอาหัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัวมาศึกษา โดยเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่ใช้การวางแผนครอบครัววิธีชั่วคราว และวิธีถาวร ตารางที่ ๒๐ พบว่าโดยภาพรวมทั้งประเทศ หัวหน้าครัวเรือน ที่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวชนิดถาวร และมีอายุน้อย

(ต่ำกว่า ๓๐ ปี) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด คือร้อยละ ๘๕.๗ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัววิธีถาวร และมีอายุ ๔๐-๔๙ ปี คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือร้อยละ ๖๖.๕ เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ใช้การวางแผนครอบครัววิธีถาวร อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี (เขตชนบทพัฒนา) และอายุ ๓๐-๓๙ ปี (เขตกรุงเทพมหานคร และชนบทด้อยพัฒนา) คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุดของแต่ละเขต ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะหัวหน้าครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร เขตชนบทพัฒนา และเขตชนบทด้อยพัฒนา ยังเข้าใจการวางแผนครอบครัวไม่ถูกต้องโดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบท ถึงร้อยละ ๙๐.๕ เป็นผู้ชาย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ชายหรือหัวหน้าครัวเรือนชาย สนใจการคุมกำเนิด และทราบจุดมุ่งหมายของการคุมกำเนิดน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนหญิงอยู่แล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๔ อัตราส่วนร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรจำแนกตามอายุ การใช้
การวางแผนครอบครัวในปัจจุบัน และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/การใช้ การวางแผนครอบครัว ในปัจจุบัน	ต่ำกว่า๓๐ ปี	๓๐-๓๙	๔๐-๔๙	๕๐ +	รวม
กรุงเทพมหานคร					
ใช้	๘๒.๙ (๔๑)	๗๖.๕ (๖๘)	๖๒.๗ (๕๙)	- (๙)	๗๓.๕ (๑๗๗)
ไม่ใช้	๖๐.๗ (๒๘)	๗๐.๘ (๒๕)	๖๘.๒ (๒๒)	๘๑.๘ (๒๒)	๖๙.๘ (๙๖)
รวม	๗๓.๙ (๖๙)	๗๕.๐ (๙๒)	๖๕.๒ (๘๑)	๘๐.๖ (๓๑)	๗๒.๒ (๒๗๓)
เทศบาลอื่น					
ใช้	๗๕.๕ (๕๙)	๗๒.๓ (๘๓)	๖๕.๐ (๖๐)	- (๙)	๗๑.๑ (๒๐๑)
ไม่ใช้	๘๕.๐ (๕๐)	๗๕.๓ (๓๕)	๖๖.๗ (๕๕)	๖๙.๕ (๓๖)	๗๓.๗ (๑๗๕)
รวม	๘๐.๐ (๙๙)	๗๒.๙ (๑๑๘)	๖๕.๘ (๑๑๕)	๗๑.๑ (๕๕)	๗๒.๓ (๓๗๖)
ชนบทพัฒนา					
ใช้	๘๘.๙ (๒๗)	๗๕.๖ (๕๙)	๘๑.๘ (๒๒)	- (๘)	๘๑.๐ (๑๑๖)
ไม่ใช้	๖๐.๐ (๑๐)	๙๕.๕ (๑๘)	๗๖.๙ (๒๖)	๗๕.๐ (๕๕)	๗๗.๖ (๙๘)
รวม	๘๑.๑ (๓๗)	๗๙.๒ (๗๗)	๗๙.๒ (๕๘)	๗๘.๘ (๕๒)	๗๙.๕ (๒๑๔)
ชนบทด้อยพัฒนา					
ใช้	๘๖.๕ (๒๒)	๘๘.๖ (๓๕)	๘๒.๖ (๒๓)	- (๓)	๘๕.๓ (๘๓)
ไม่ใช้	๑๐๐.๐ (๑๕)	๘๒.๑ (๒๘)	๘๓.๙ (๓๑)	๗๑.๗ (๕๓)	๘๐.๒ (๑๒๖)
รวม	๙๑.๗ (๓๖)	๘๕.๗ (๖๓)	๘๓.๓ (๕๕)	๖๙.๖ (๕๖)	๘๑.๘ (๒๐๙)
ทั้งประเทศ					
ใช้	๘๒.๐ (๑๓๙)	๗๖.๓ (๒๕๕)	๖๘.๙ (๑๖๕)	๗๙.๓ (๒๙)	๗๕.๗ (๕๗๗)
ไม่ใช้	๗๗.๕ (๑๐๒)	๗๙.๐ (๑๐๕)	๗๒.๙ (๑๓๓)	๗๓.๖ (๑๕๕)	๗๕.๕ (๔๙๕)
รวม	๘๐.๑ (๒๔๑)	๗๗.๑ (๓๕๐)	๗๐.๗ (๒๙๘)	๗๕.๕ (๑๘๔)	๗๕.๖ (๑๐๗๒)

ตารางที่ ๒๐ อัตราส่วนร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการเว้นระยะการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามอายุ วิธีการวางแผนครอบครัวที่ใช้ และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/วิธีการ วางแผนครอบครัวใน ปัจจุบัน	ต่ำกว่า๓๐ปี	๓๐-๓๙	๔๐-๔๙	๕๐ปีขึ้นไป	รวม
กรุงเทพมหานคร					
วิธีชั่วคราว	๗๗.๔ (๓๑)	๗๐.๓ (๓๗)	- (๘)	- (๑)	๗๔.๐ (๗๗)
วิธีถาวร*	- (๙)	๘๓.๙ (๓๑)	๖๐.๘ (๕๑)	- (๘)	๗๒.๗ (๔๙)
รวม	๘๒.๕ (๔๐)	๗๖.๕ (๖๘)	๖๒.๗ (๕๙)	- (๙)	๗๓.๐ (๑๗๖)
เทศบาลอื่น					
วิธีชั่วคราว	๗๕.๘ (๓๓)	๘๕.๗ (๔๒)	๗๕.๐ (๑๖)	-	๘๐.๒ (๙๑)
วิธีถาวร*	๗๕.๐ (๑๖)	๕๘.๕ (๔๑)	๖๑.๔ (๔๔)	- (๙)	๖๓.๖ (๑๑๐)
รวม	๗๕.๕ (๔๙)	๗๒.๓ (๘๓)	๖๕.๐ (๖๐)	- (๙)	๗๑.๑ (๒๐๑)
ชนบทพัฒนา					
วิธีชั่วคราว	๘๕.๗ (๑๔)	๗๒.๗ (๒๒)	- (๖)	- (๓)	๗๗.๘ (๔๕)
วิธีถาวร*	๙๒.๓ (๑๓)	๗๕.๗ (๓๗)	๘๗.๕ (๑๖)	- (๕)	๘๓.๑ (๗๑)
รวม	๘๘.๕ (๒๗)	๗๔.๖ (๕๙)	๘๑.๘ (๒๒)	- (๘)	๘๑.๐ (๑๑๖)
ชนบทด้อยพัฒนา					
วิธีชั่วคราว	๘๘.๕ (๑๘)	๘๔.๒ (๑๙)	๘๐.๐ (๑๐)	- (๑)	๘๓.๓ (๔๘)
วิธีถาวร*	- (๔)	๙๓.๘ (๑๖)	๘๔.๖ (๑๓)	- (๒)	๘๕.๗ (๓๕)
รวม	๘๖.๔ (๒๒)	๘๘.๖ (๓๕)	๘๒.๖ (๒๓)	- (๓)	๘๕.๓ (๘๖)
ทั้งประเทศ					
วิธีชั่วคราว	๘๐.๒ (๙๖)	๗๘.๓ (๑๒๐)	๗๕.๐ (๔๐)	- (๕)	๗๘.๕ (๒๖๑)
วิธีถาวร*	๘๕.๗ (๔๒)	๗๔.๔ (๑๒๕)	๖๖.๙ (๑๒๔)	๗๙.๒ (๒๔)	๗๓.๓ (๓๑๕)
รวม	๘๑.๙ (๑๓๘)	๗๖.๓ (๒๔๕)	๖๘.๙ (๑๖๔)	๗๙.๓ (๒๘)	๗๕.๗ (๕๗๖)

* วิธีถาวร หมายถึงวิธีการคุมกำเนิดชนิดถาวร ได้แก่การผ่าตัดทำหมันชาย ผ่าตัด
ทำหมันหญิง และการใส่ห่วงอนามัย

ตารางที่ ๒๑ แสดงถึงความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของ อายุ และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่มีต่อความคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร โดยภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนอายุ ๓๐-๓๙ ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และหัวหน้าครัวเรือน อายุ ๔๐-๔๙ ปี ที่ไม่มีการศึกษา คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุดคือร้อยละ ๘๒.๑ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่คิดจะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือร้อยละ ๕๗.๗ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่า

เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือน เขตกรุงเทพมหานคร พบว่าหัวหน้าครัวเรือน อายุ ๓๐-๓๙ ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุดคือร้อยละ ๘๑.๑ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่า คิดที่จะเว้นระยะการมีบุตรต่ำที่สุด คือร้อยละ ๕๐.๐ เท่านั้น

เขตเทศบาลอื่น พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่คิดจะเว้นระยะการมีบุตรสูงสุด (ร้อยละ ๘๒.๔) คือ หัวหน้าครัวเรือนอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และต่ำสุด (ร้อยละ ๕๗.๑) คือหัวหน้าครัวเรือน อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป

เขตชนบทพัฒนา พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี และมีการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร สูงสุดคือร้อยละ ๘๒.๔ และหัวหน้าครัวเรือนคิดที่จะเว้นระยะการมีบุตร ต่ำสุดคือ ผู้ที่อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป และไม่มีการศึกษา

เขตชนบทด้อยพัฒนา ก็พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกับที่พบในเขตอื่นที่ได้กล่าวมาแล้ว นั่นคือหัวหน้าครัวเรือนที่คิดว่าจะเว้นระยะการมีบุตรมากที่สุดคือผู้ที่ยังน้อย และมีการศึกษาระดับประถมศึกษา และผู้ที่จะเว้นระยะการมีบุตรน้อยที่สุดคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากและมีการศึกษาประถมศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยละของความคิดเกี่ยวกับการ เวนัระยะการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตาม อายุ การศึกษา และ เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย/ อายุ	ไม่มีการศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา และสูงกว่า	รวม
กรุงเทพมหานคร				
ต่ำกว่า ๓๐	= (๓)	๖๙.๐ (๘๔)	๗๕.๖ (๗๘)	๗๒.๑ (๑๖๕)
๓๐-๓๙	- (๓)	๘๑.๑ (๕๓)	๖๔.๘ (๗๑)	๗๐.๙ (๑๒๗)
๔๐-๔๙	- (๖)	๖๔.๑ (๖๔)	๕๑.๕ (๓๓)	๖๑.๒ (๑๐๓)
๕๐ ปีขึ้นไป	๖๙.๒ (๑๓)	๗๗.๘ (๒๗)	๕๐.๐ (๑๐)	๗๐.๐ (๕๐)
รวม	๖๙.๐ (๒๕)	๗๑.๕ (๒๒๘)	๖๖.๒ (๑๙๒)	๖๙.๐ (๔๔๕)
เทศบาลอื่น				
ต่ำกว่า ๓๐	- (๓)	๘๒.๕ (๘๕)	๘๑.๗ (๑๐๙)	๘๒.๒ (๑๙๗)
๓๐-๓๙	- (๔)	๗๘.๙ (๗๑)	๗๓.๒ (๗๑)	๗๕.๗ (๑๔๖)
๔๐-๔๙	๗๕.๐ (๒๐)	๖๕.๗ (๗๐)	๖๖.๐ (๔๗)	๖๗.๒ (๑๓๗)
๕๐ ปีขึ้นไป	๘๑.๘ (๑๑)	๗๐.๖ (๓๔)	๕๗.๑ (๑๔)	๖๙.๕ (๕๙)
รวม	๗๓.๗ (๓๘)	๗๕.๔ (๒๖๐)	๗๔.๗ (๒๔๑)	๗๕.๐ (๕๓๙)
ชนบทพัฒนา				
ต่ำกว่า ๓๐	-	๘๕.๐ (๔๐)	- (๗)	๘๐.๙ (๔๗)
๓๐-๓๙	- (๑)	๘๓.๖ (๗๓)	- (๘)	๘๑.๗ (๘๒)
๔๐-๔๙	- (๔)	๗๙.๗ (๕๙)	- (๒)	๘๑.๕ (๖๕)
๕๐ ปีขึ้นไป	๖๓.๖ (๑๑)	๘๑.๗ (๗๑)	-	๗๙.๓ (๘๒)
รวม	๗๓.๐ (๑๖)	๘๒.๓ (๒๔๓)	๖๔.๗ (๑๗)	๘๐.๘ (๒๗๖)
ชนบทด้อยพัฒนา				
ต่ำกว่า ๓๐	- (๒)	๙๒.๙ (๔๒)	-	๙๓.๒ (๔๔)
๓๐-๓๙	- (๕)	๘๕.๐ (๖๐)	- (๒)	๘๕.๑ (๖๗)
๔๐-๔๙	- (๙)	๘๓.๖ (๕๕)	- (๑)	๘๔.๖ (๖๕)
๕๐ ปีขึ้นไป	๘๑.๓ (๑๖)	๗๓.๗ (๕๗)	- (๒)	๗๖.๐ (๗๕)
รวม	๘๗.๕ (๓๒)	๘๓.๒ (๒๑๔)	- (๕)	๘๓.๗ (๒๕๑)
ทั้งประเทศ				
ต่ำกว่า ๓๐	- (๘)	๘๐.๑ (๒๕๑)	๗๘.๕ (๑๙๔)	๗๙.๕ (๔๕๓)
๓๐-๓๙	๖๑.๕ (๑๓)	๘๒.๑ (๒๕๗)	๖๘.๔ (๑๕๒)	๗๖.๕ (๔๒๒)
๔๐-๔๙	๘๒.๑ (๓๙)	๗๒.๖ (๒๔๘)	๖๑.๕ (๘๓)	๗๑.๑ (๓๗๐)
๕๐ ปีขึ้นไป	๗๕.๕ (๕๑)	๗๖.๗ (๑๘๙)	๕๗.๗ (๒๖)	๗๕.๕ (๒๖๖)
รวม	๗๖.๖ (๑๑๑)	๗๘.๐ (๙๔๕)	๗๐.๘ (๔๕๕)	๗๕.๗ (๑๕๑๑)